

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Õpetajate järelkasv

Ettekanne Eesti Teaduste Akadeemia hariduskomisjonis

24.04.2023

Liina Põld

üldhariduse ja noortepoliitika asekanstler

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035

Strateegiline eesmärk 1: Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetete ja -liikide vahel

Strateegiline eesmärk 2: Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning õpetajate järelkasv on tagatud

Strateegiline eesmärk 3: Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele

Strateegiline eesmärk 2: Õpetajate järelkasv on tagatud

- Üldhariduskoolide õpetajad kuuluvad riigi tuumikfunktsioone kandvate ametirühmade sekka. Samas on valdkonna tööhõive olukord kujunenud selliseks, et enam ei ole tagatud üle riigi ühetaolise kvaliteediga hariduse andmine (Riigikontroll, 2020).
- Eesti õpetajaskond vananeb, uusi õpetajaid ei lisandu tööjõu hulka piisavalt. OECD riikide võrdluses paistab Eesti koos Leedu ja Itaaliaga silma väga suure üle 50-aastaste õpetajate osakaaluga (OECD, 2021).
- Kõrge vanus eristub just ülemistes kooliastmetes, kus 50aastaseid ja vanemaid õpetajaid on enam kui pool (OECD, 2021). Alla 30-aastaseid õpetajaid on Eesti haridussüsteemis kõigest 9% - see on vähem kui OECD riikides keskmiselt (OECD, 2021).

- Eriti kriitiline on järelkasvu küsimus loodusteaduslike ainete ja matemaatikaõpetajatega, kus mh erialade vähene populaarsus ülikooliastujate seas (Mets & Viia, 2018).
- Õpetajakoolituse vastuvõtunumbrite põhjal on korralikud konkursid ainult alushariduse õpetaja sessioonõppe ja klassiõpetaja erialadel, viimastel aastatel ka eripedagoogika.
- Kõige kriitilisem on olukord gümnaasiumi loodusteaduslike ainete õpetaja MA, kus nt 2022/23 asus TLÜ-s 20 kohale õppima 5 üliõpilast. Palju ei erine tehnoloogiavaldkonna ainete õpetaja MA, kus TLÜ 20-st õppe kohast sai täidetud 9 ning TÜ matemaatika- ja informaatikaõpetaja MA 15-st kohast 7.

Õpetajate koormus

- EHISe andmetel on üldhariduskoolis 10 õpilast 1 õpetaja kohta.
- 42% Eesti õpetajatest töötab osakoormusega.
- Õpetajate koormus erineb märgatavalt kooli suuruse ja asukoha vaates: väikestes koolides ja maapiirkonnas on koormus selgelt väiksem.
- Täiskoormusega saavad õpetajad töötada suuremates keskustes, kus on piisavalt õpilasi ja koolivõrk optimaalne.
- Haridusvõrk peab muutuma piirkondades, kus on õpilasi vähem (Riigikontroll, 2020).

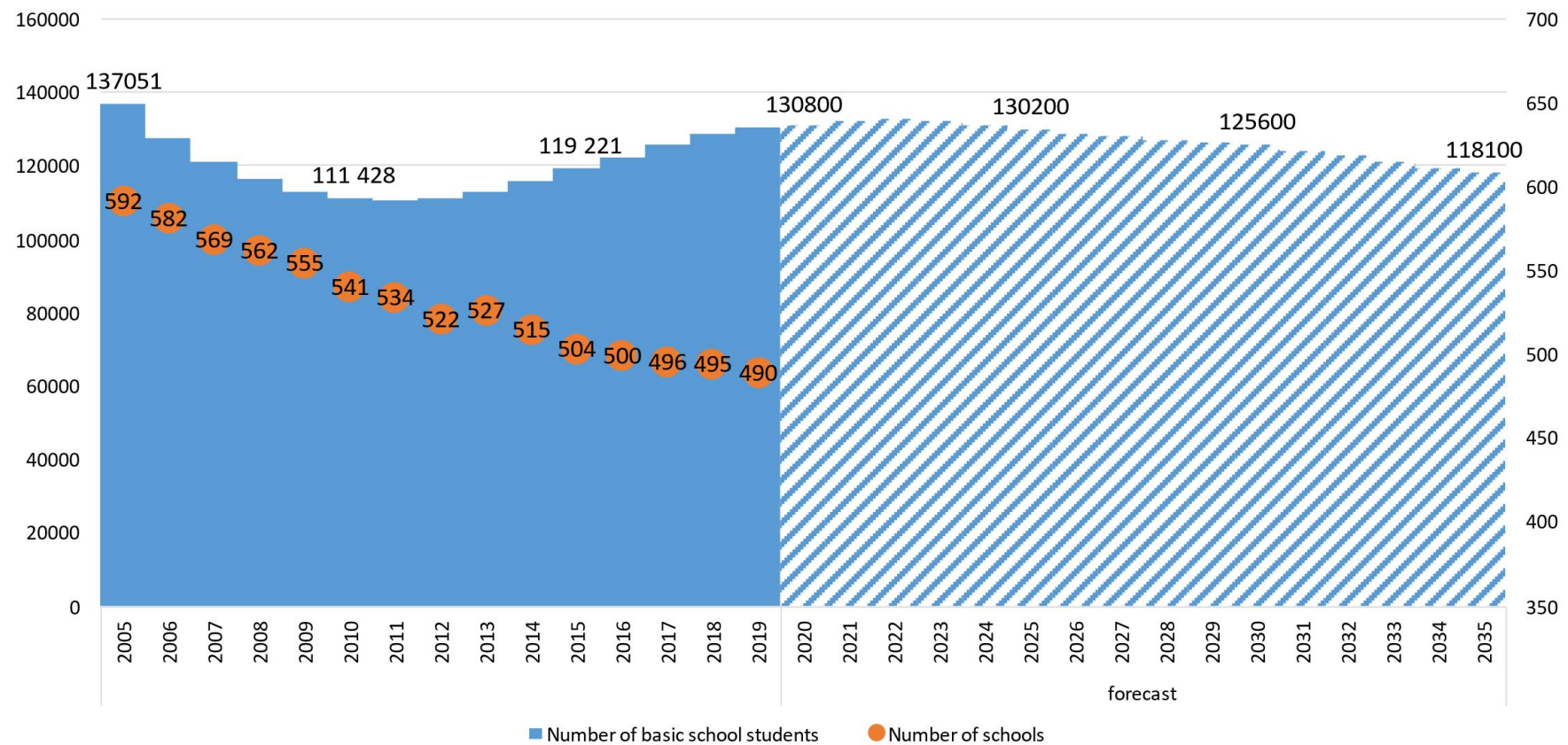
Üldhariduskoolide õpetajate arv, ametikohtade arv ja suhe õpilastesse

** õpilaste arv - vaatluse all kõik õpilased, mitte ainult statsionaarse õppevormi õppurid*

Õppeaasta	Õpetajate arv	Õpetajate ametikohtade arv	Keskmine koormus	Õpilaste arv	Õpilaste ja õpetajate suhtarv	Õpilaste ja õpetajate ametikohtade suhtarv
2018/19	15465	12852	0,83	156 650	10,1	12,2
2019/20	15843	13216	0,83	158 734	10,0	12,0
2020/21	16357	13525	0,83	160 829	9,8	11,9
2021/22	16569	13755	0,83	162 576	9,8	11,8
2022/23	16942	14107	0,83	169 111	10,0	12,0

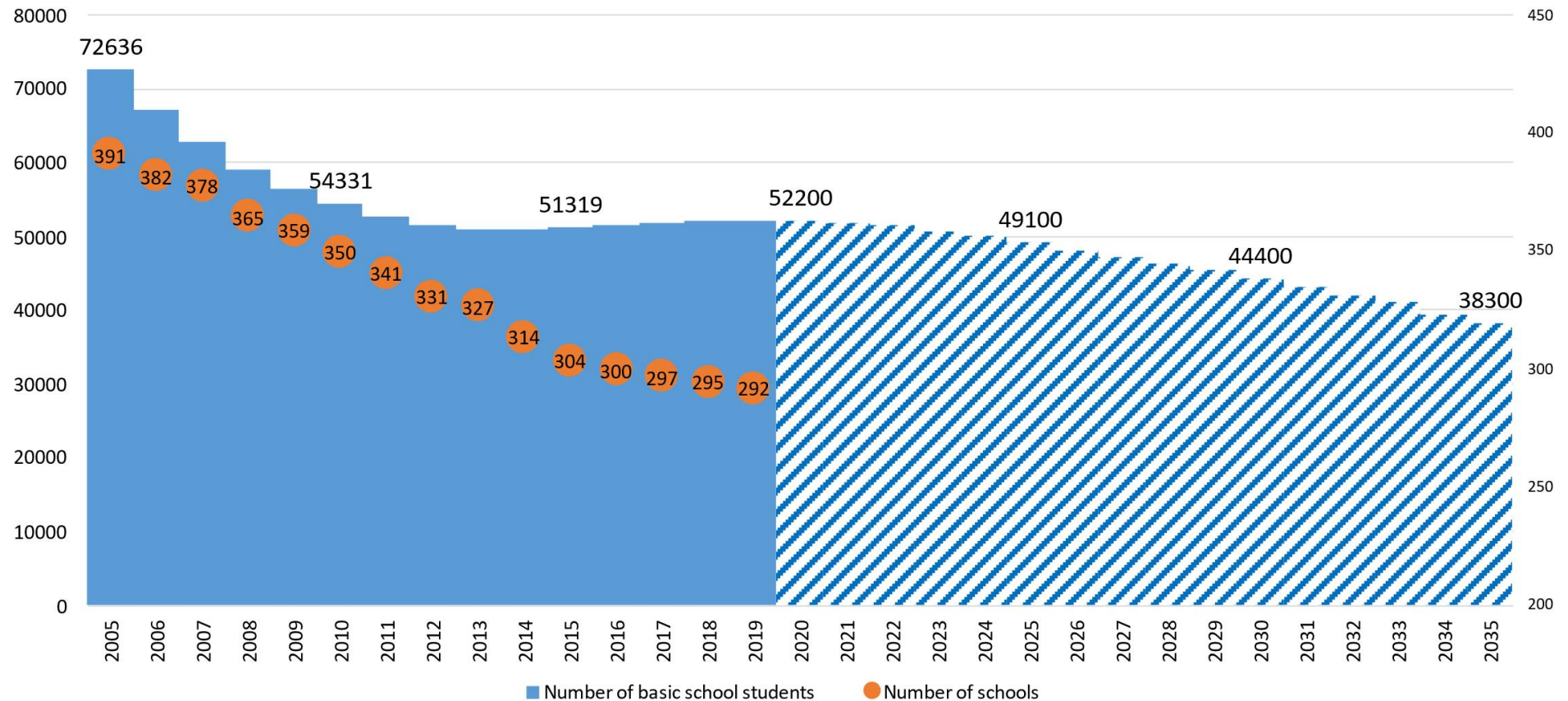

Trend of basic school students in Estonia

Trend of basic school students in Estonia (without Harjumaa and Tartumaa)

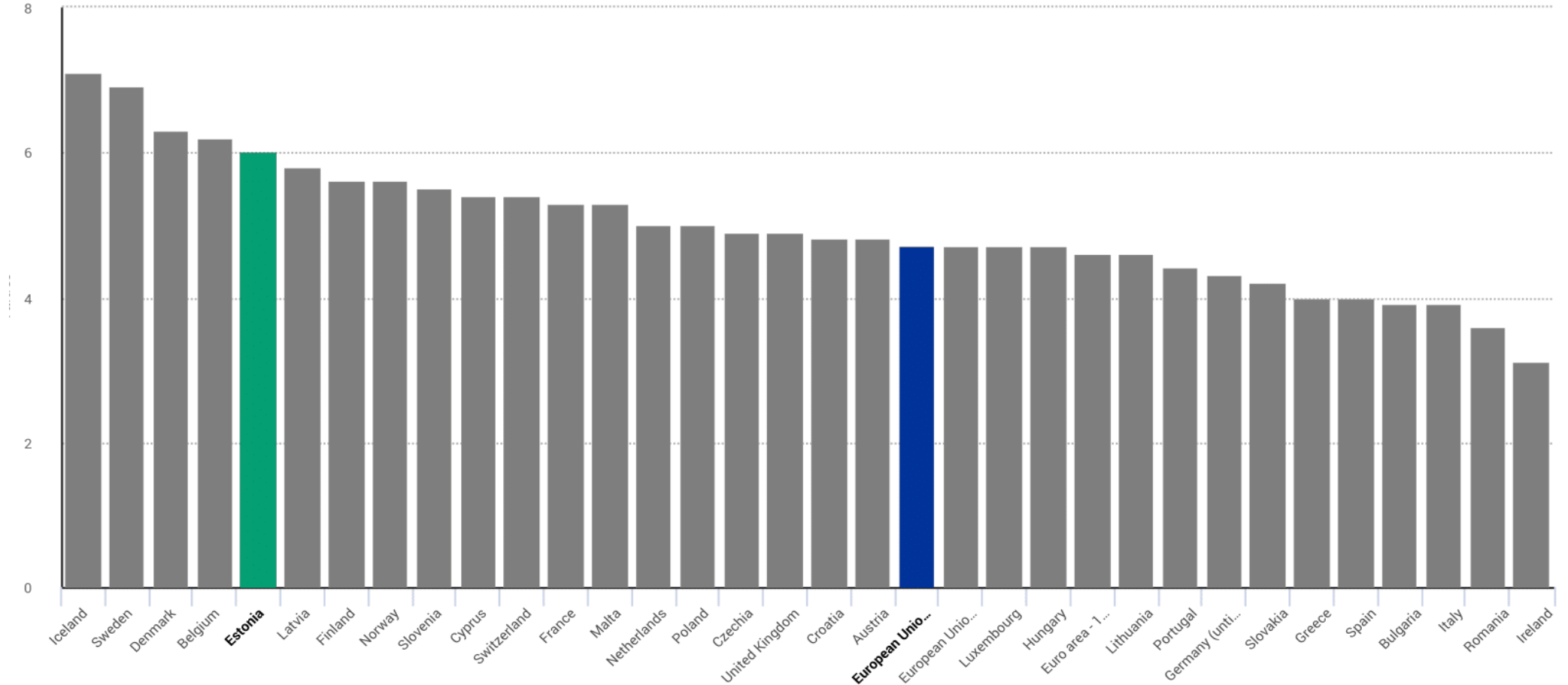
OECD analüüs 2022 „Nutikas kahanemisega kohanemine Eestis“

- Vajalik on kohanemine demograafiliste muutustega
- Haridussektori kulud moodustavad ligi poole kõigist omavalitsuste kuludest ja see osakaal kasvab.
- Võrreldes tänaseid kulusid prognoosiga aastaks 2035, siis kulude kasv ühe maakoolis õppiva õpilase kohta on Eestis peaaegu suurim Euroopa Liidus.
- OECD soovib omavalitsuste omavahelist koostööd haridusvõrgu kujundamisel ülemiste kooliastmete koondamiseks, et tagada maakoolides õpetajatele täiskohaga töö ning panustada rohkem ressursse alustavate õpetajate toetamisse.

Total public expenditure on education as % of GDP (2019, EU MS)

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

General government expenditure by function (COFOG)

Source of data: Eurostat (online data code: GOV_10A_EXP)

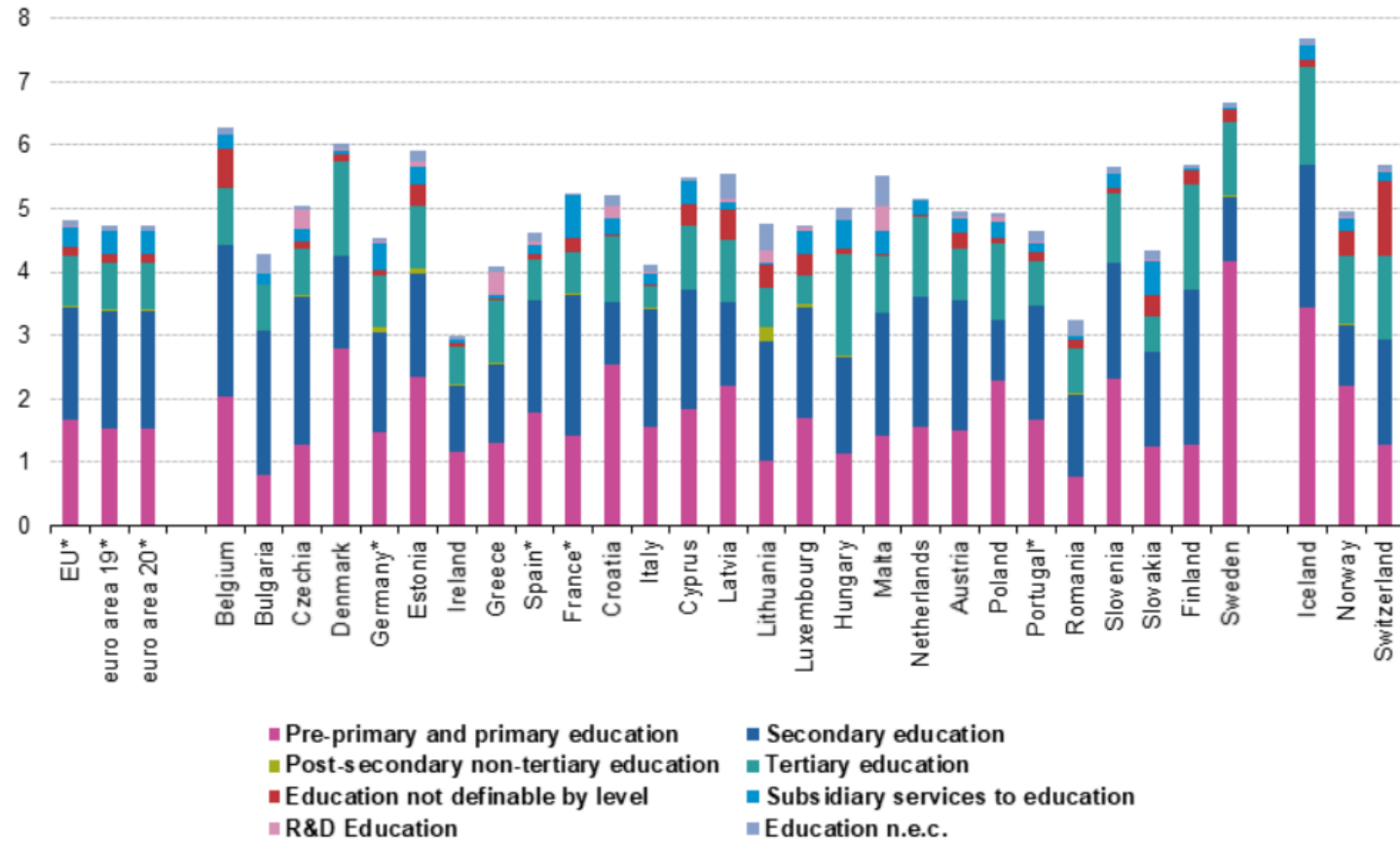
Last update 23/03/2021 00:00

This graph has been created automatically by ESTAT/EC software according to external user specifications for which ESTAT/EC is not responsible. Graphic included.

General disclaimer of the EC website: http://ec.europa.eu/geninfo/legal_notices_en.html

Total general government expenditure on 'education', 2021 (% of GDP)

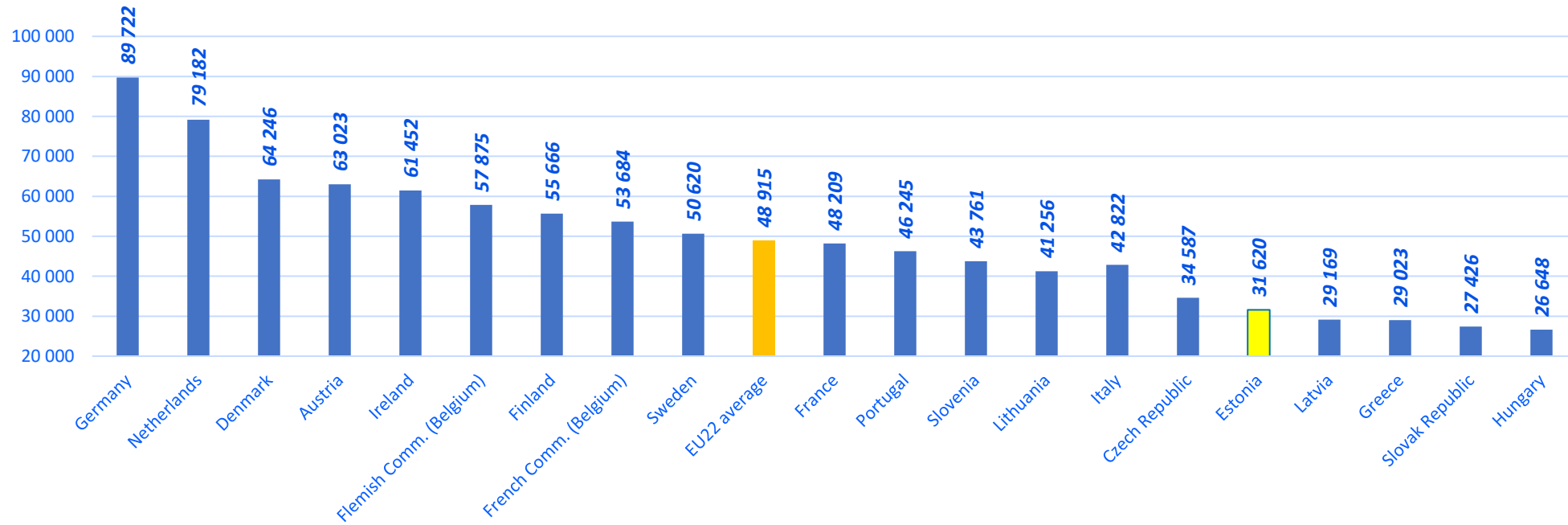

* provisional

Source: Eurostat (gov_10a_exp)

Õpetaja keskmine aastapalk (PPP-des), Euroopa Liidu riigid, 2021/22 õppeaasta

Õpetajaameti kuvand ja atraktiivsus – uuringud 2016 ja 2021

- Aprill-juuni 2021 veebiküsitlus (Eesti Uuringukeskus, 2021)
- Eesmärgiks uurida õpetajaameti kuvandit ja atraktiivsust, sh muutusi sihtrühmade hinnangutes võrreldes 2016. aastaga

Vastajad:

- 16.-19. a üldhariduskoolide gümnasistid (1590)
- I-II kursuse bakalaureusetaseme üliõpilased, v.a õpetajakoolituse tudengid (452)
- Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajad (463)
- 35.-50. aastased Eesti elanikud (500)

Tulemused 2021

- 2016. a soovis õpetajana töötada vaid 16% õpilastest, 2021. aastal ligi 30%, üliõpilaste hulgas ligi 40%
- Õpetajate maine on kõige kõrgem 35-50-aastaste Eesti elanike seas (70% peab väga heaks), seejärel õpilaste ja tudengite hulgas.
- Kõige madalamalt, sarnaselt 2016. aastaga, hindavad mainet õpetajad ise (40% peab väga heaks).

Tulemused 2021

- Võrreldes 2016. aastaga on kasvanud õpetajate kutsekindlus ja gümnaasiumiõpilaste soov õpetajaks õppida.
- Kõigi sihtrühmade arvates saab õpetajaameti atraktiivsust tõsta **alustavale õpetajale pakutava toe** näol (nt mentori, juhendaja võimaldamine) või **rahalise toetuse** kaudu.

Lisaks on olulisteks tingimusteks õpetajaameti valikul:

- kooli juhtkonna toetav suhtumine
- mõnusam ja vaba tööõhkkond
- karjäärivõimalused

- 2020 sügisel arutas Riigikogu riiklikult tähtsa küsimusena õpetajate järelkasvu temaatikat.
- Samal ajal koostati HTMi poolt juhitud ja 37 valdkonna eksperdist koosneva töörühma poolt õpetajate järelkasvu kindlustamise tegevuskava. Sõnastati juurpõhjused:
 - juhtimiskvaliteedi erinevus Eesti koolides
 - õpetajate tööelu ja õpingute ühildamine
 - ametikaareülene tugi
 - õpetajaameti maine
- Lepiti kokku lühiajalistes tegevustes ja pikemaajalistes eesmärkides aastaks 2026

Järelkasvu kindlustamise 6 peamist tegevussuunda:

- Koolide juhtimiskvaliteet ja organisatsioonikultuur
- Õpetajate ja tugispetsialistide esma- ja täiendusõpe
- Karjääri- ja arenguvõimalused
- Alustavate õpetajate toetamine
- Õpetaja töö- ja palgakorraldus
- Õpetajaameti atraktiivsus

Õpetajate Akadeemia

- Haridus- ja Teadusministeeriumi, Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli **koostööprogramm**;
- eesmärk on kasvatada õpetajate järelkasvu **matemaatika, loodus- ja täppisteaduste** (keemia, füüsika, bioloogia, geograafia, informaatika), **eesti keel teise keelena** ning **kaasava hariduse** erialadel;
- senisest **paindlikumad** õpetajate esma-, täiendus- ja ümberõppe **õpirajad** ning õpetajahariduses uuenduslik **mikrokradiõpe**;
- sihitud tulemus on **kvalifikatsioonita õpetajate** osakaalu vähenemine, õpetajaerialal õppimise atraktiivsuse kasv ning õpetajakoolitusega seotud **akadeemiline järelkasv**;
- loodud on **õpetajate järelkasvu juhtkomisjon**, mis koordineerib nii haridusvaldkonna teadus- ja arendustegevuse programmi kui kogu õpetajapoliitika ESF meetmete paketi sh Õpetajate Akadeemia rakendamist.

Õpetajate järelkasvu kindlustamine

Haridusvaldkonna
TA programm
RE 0,5 mln aastas

ESF
sept. 2023-2029
17,65 mln

Šveitsi-Eesti
koostöö-
programm
2024-2029
5,2 mln

Õpetaja järelkasvu-problemaatikat
lahendav teadustöö

Õpetajaõppe
mikrokraadid

Meisterõpetajad

Koolijuhtide ja
õpetajate
täiendusõpe

Mitmekeelses või
mitmekultuurilises
keskkonnas
õpetamine ja
töötamine

Haridusvaldkonna TA programm

ministri 05.04.23 käskkirj

- Eesmärk: toetada Eesti õpetajate ja tugispetsialistide järelkasvu tagamiseks vajalikku teadus- ja arendustegevust
- Eelarve: 500 000–600 000 eurot aastas (RE)
- Taotlejad: TLÜ ja TÜ kaasates teisi teadusasutusi. Rõhk koostööl ja interdistsiplinaarsusel
- Uurimistoetuse teemad kinnitab õpetajate järelkasvu juhtkomisjon
- Mais 2023 plaanis kuulutada välja esimese uurimisteema taotlusvoor, aasta jooksul ka ülejäänud.

Haridusvaldkonna TA programmi fookused (kuni 3a projektid)

- õpetajate ja tugispetsialistide paindliku esma- ja täiendusõppe mudeli väljatöötamine
- loodusteaduste, matemaatika, eesti keel teise keelena ja kaasava hariduse õpetamismetoodikate edasiarendamine
- õpetajate karjäärimumdeli ja motivatsioonisüsteemi väljaarendamine ja rakendamine
- õppiva organisatsiooni juhtimismudelite rakendamine
- õpetajaameti sisu analüüs ja uuendamine

Juhtide arenguprogrammid ja õpetajate täiendusõpe

ESF vahendid :

- TAT: Üldhariduse kvaliteedi kindlustamine ja haridusasutuste juhtimiskvaliteedi tõstmine
- TAT: Tõenduspõhine õppekava ja õppevara arendamine
- TAT: Õpetajate esma- ja täiendusõpe ning järelkasv:
 - õpetajate esma- ja täiendusõpe ning professionaalse arengu toetamine kogu karjääri vältel;
 - täiendusõpet toetavad tehnoloogilised lahendused.

Šveitsi programm

Šveitsi-Eesti koostööprogrammi raamkokkuleppe kohaselt panustab Šveits Eesti elu edendamisse ligikaudu 27 miljonit eurot 1) sotsiaalse kaasatuse edendamisele ning 2) bioloogilise mitmekesisuse edendamisele.

Sotsiaalse kaasatuse programmi põhirõhk on lõimumisel ning selle raames keskendutakse ka Ukraina sõjapõgenikele, kellele luuakse paremad võimalused kohalikus ühiskonnaelus osalemiseks. Programmi eelarve jaotub nelja ministeeriumi vahel ja selle peavastutajaks on Kultuuriministeerium.

Kultuuriministeeriumi toetusmeetmeks on lõimumisteenuste loomine, mille tarbeks eraldatakse 7 miljonit eurot. Sotsiaalministeerium saab toetust sotsiaal- ja lastekaitse arendustegevusteks 6 miljonit eurot. **Haridus- ja Teadusministeeriumile eraldatakse lepingu järgi 5,2 miljonit eurot.** Kodanikuühiskonna tugevdamiseks arendatakse sotsiaalset ettevõtlust 1 miljoni euroga ja selle koordineerimine läheb Siseministeeriumile.

Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav programmikomponent keskendub haridusasutuste (lasteaiad, üldharidus- ja kutsekoolid), noortekeskuste ja kohalike omavalitsuste suutlikkuse tugevdamisele mitmekeelses või mitmekultuurilises keskkonnas õpetamisel ja töötamisel. Programmi tegevused käivituvad 2024.

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Täna!

liina.pold@hm.ee

- Gümnaasiumivõrgu kujundamine (2022). Riigikontrolli aruanne Riigikogule [Auditaruanded \(riigikontroll.ee\)](https://riigikontroll.ee)
- Mets, U., & Viia, A. (2018). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: Haridus ja teadus. Uuringu lühiaruanne. SA Kutsekoda. https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/12/oska_HT_veeb.pdf
- OECD (2022). Nutikas kahanemisega kohanemine Eestis: regionaalne valmistumine demograafilisteks muutusteks. Rahandusministeerium. <https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/nutikas-kahanemisega-kohanemine-eestis/>
- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., & Leijen, Ä. (2019). *Õpetajad ja koolijuhid ehkestvate õppijatena. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused 1.osa*. Haridus- ja teadusministeerium, SA Innove, Tartu Ülikool. https://www.hm.ee/sites/default/files/talis_eesti_raporti_i_osa_0.pdf
- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., Leijen, Ä., & Pedaste, M. (2020). *Õpetajad ja koolijuhid väärtustatud professionaalidena. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused 2. Osa*. Haridus- ja teadusministeerium, SA Innove, Tartu Ülikool. https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/04/TALIS2_kujundatud.pdf

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Taustateadmine

ETAGi haridusteaduste uurimistoetuste taotlused 2018-2022

	2018		2019		2020		2021		2022		Kokku	
	T	H	T	H	T	H	T	H	T	H	T	H
Eesti Kirjandusmuuseum	1	0	1	0							2	0
Eesti Kunstiakadeemia			1								1	0
Tallinna Ülikool	3	0	5	0	6	1	5	3	6	0	25	4
Tartu Ülikool	6	2	8	0	9	0	8	1	5	1	36	4
Kokku	10	2	15	0	15	1	13	4	11	1	64	8

T- taotlus; H - heakskiidetud

ETAGi uurimistoetuse saanud haridusteaduste projektid (8) 2018-2022

Nendest käsitlevad **üldhariduse** teematikat:

- TLÜ: matemaatikapädevuse arendamine põhikoolis (141 tuh)
õpilaste mõtlemisoskuste arendamine õpianalüütikaga (375 tuh)
õppija agentsus eesti- ja venekeelsete gümnaasiumi õpilaste seas
(92 tuh)
- TÜ: Autobiograafiline mälu ning seosed õppimisega
mitteformaalses kontekstis (224 tuh)
Kodulähedase kvaliteetse hariduse lubadus ja gümnaasiumide
ligipääs Ida-Virumaal (151 tuh)

Lisaks varasemast jt meetmetest toetatud üldhariduse teemad:

- TLÜ: Õpetajate professionaalsuse ja professionalismiga muutuv kontekst (498 tuhat)
Indiviidi akadeemiline ja isiksuslik areng formaalharidussüsteemis (639 tuhat)
Eesti emakeelehariduse edendamine Emakeeleõpetuse Infokeskuse raames (5 tuhat)
- TÜ: Nutikad tehnoloogiad ja digitaalne kirjaoskus õppimiskäsituse muutmisel (444 tuhat)
Varase kasvukeskkonna toetav roll lapse kõneoskuste arengus (228 tuhat)
Veebipõhised ressursid ja keeleõppelahendused muukeelsetele (13 tuhat)

TLÜ ja TÜ: Rändesõltuvus ja lõimumise väljakutsed Eesti riigile, tööandjatele, kogukondadele ja haridusele (1,5 miljard)

TLÜ ja TÜ kompetentsikeskuste toetamine 2016-2021

- Haridusteaduste võimekuse arendamiseks ja muutunud õpikäsituse rakendamiseks toetatud kokku 5,4 miljoni euroga

RE toetus 2 käimasolevale haridusteaduste projektile, á 300 tuhat

- TÜ Digiefekt 2020-2023: digitaalsete õppematerjalide kasutamine
- TLÜ Eduflex 2021-2024: paindlike õpiteede arendamine